
Wnioski przyjęte na Międzynarodowej konferencji skansenowskiej w Sanoku.

Ochrona Zabytków 32/2 (125), 152-153

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

cztery chałupy, jeden okólnik mieszkalno-gospodarczy, trzy okólniki gospodarcze, trzy spichlerze, dwa wiatraki, stodołę, obórkę, kurnik, olejarnię, kuźnię, plebanię

A

B

2. Park etnograficzny na Sławinku w Lublinie w trakcie budowy: A — sektor Wyżyny Lubelskiej; B — okólnik z Urzędowa (fot. J. Wielopolski)

i szkołę oraz zbudowano według oryginalnych wzorów obórkę i piec garncarski. Ponadto 13 obiektów, rozebranych i przewiezionych do Lublina, oczekuje na montaż, a 17 budynków już wykupionych przez muzeum nadal pozostaje w terenie. Łącznie Muzeum Wsi Lubelskiej posiada już 54 obiekty, co stanowi około połowy wszystkich zabytków przewidzianych do ustawienia w skansenie na Sławinku. Z innych ważniejszych prac należy wymienić ogrodzenie terenu, budowę murowanego magazynu muzealiów (do czasu adaptacji dworu na Sławinie mieszczą się tu biura MWL), rozpoczęcie budowy zaplecza technicznego, przywrócenie naturalnego biegu rzeki oraz przystąpienie do kopania zbiornika wodnego z trzema spiętrzzeniami dla młynów i tartaka.

Otwarcie pierwszej części parku etnograficznego na Sławinku nastąpi w 1979 r., całość udośćpnioma zostanie w 1984 r. Po referacie na temat budowy parku etnograficznego w Lublinie, wygłoszonym przez dyrektora MWL — mgra Ryszarda Królikowskiego, oraz po zapoznaniu się z przebiegiem prac na terenie budowy parku odbyła się dyskusja, która dotyczyła przede wszystkim zagadnień metodyczno-programowych, technicznych oraz ukształtowania przestrzennego.

Nowy program budowy parku etnograficznego w Sierpcu przedstawił doc. dr Marian Pokropek. Dotychczasowa koncepcja przewidująca odtworzenie sześciu układów wiejskich, zawierających około 400 obiektów (w tym ok. 80 domów), rozmieszczonych na powierzchni 100 ha, wymagała weryfikacji zarówno pod względem typologii jak i możliwości realizacji w konkretnym ukształtowaniu terenu. W ciągu dwóch miesięcy pracy doc. M. Pokropka nad tym tematem nakreślony został pierwszy etap, ratowniczy, mający na celu szybkie ustawienie budynków już zgromadzonych przez Muzeum. Zaprojektowana została typowa dla Mazowsza rzędówka liniowa z zabudową po jednej stronie drogi i układem pól po drugiej. Przewidywane jest przeniesienie tu 40 obiektów, które zgrupowane zostaną w 11 zagrodach o różnicowanym typie. Zaproponowane zostało też przeniesienie karczmy, zlokalizowanej w obniżeniu nad rzeką, na miejsce wyżej położone i dodanie zagrody karczmejnej. W granicach terenu przeznaczonych na skansen znajdują się murowane zabudowania podworskie, które powinny być przeznaczone na zaplecza techniczno-konserwatorskie.

W trakcie dyskusji podkreślono, że dotychczasowe zamierzenia dotyczące muzeum pod otwartym niebem w Sierpcu sprowadzone zostały na grunt naukowy i realny.

Wyrażono też pogląd, że w skansenie sierpeckim należy przewidzieć miejsce dla małomiasteczkowego budownictwa Mazowsza.

W dalszym ciągu posiedzenia Zespół rozpatrzył wnioski w sprawie nowych muzeów pod otwartym niebem w Styrzycu (woj. białkopodlaskie), w rejonie Władysława i Jastrzębia (woj. gdańskie), w Lipsku (woj. suwalskie), Jastrzębiej koło Ciążkowic (woj. tarnowskie), Skobach Dużych (woj. wrocławskie) i Lubiązu (woj. wrocławskie). Wyznaczeni zostali członkowie Zespołu, który wydadzą opinie na temat zgłoszonych propozycji lub obejmą opiekę merytoryczną nad realizacją.

Oprócz podstawowych tematów porządku dziennego przedmiotem dyskusji były również inne zagadnienia, które wyłoniły się w trakcie obrad. Omówiono kwestię zachodzenia na siebie zasięgów działania poszczególnych muzeów, które pojawią się w związku z powstawaniem nowych placówek. W konkluzji stwierdzono, że nie należy hamować inicjatyw i nie ma przeciwwskazań, by mogły powstawać „mikroskanseny”, należy natomiast przeciwdziałać zamierzeniom absurdalnym, np. sprzecznym z motywacjami naukowymi. Doc. M. Pokropek zaproponował opublikowanie wydawnictwa przeznaczonego dla inicjatorów i organizatorów nowych muzeów skansenowskich, które byłoby zbiorem porad i dokumentów prawnych. Zwrócono uwagę na problem konserwacji muzealiów w skansenach, który staje się szczególnie trudny w związku z powstawaniem małych placówek. Uregulowania wymagają też formalno-prawne podstawy działalności muzeów skansenowskich. Dotychczasowe przepisy określające funkcjonowanie muzeów nie uwzględniają takich zagadnień, jak np. prowadzenie działalności budowlano-konserwatorskiej, zatrudnianie rzemieślników chłopskich o kwalifikacjach nie ujętych w taryfikacjach, zakup materiałów tradycyjnych nie występujących w ogóle na rynku, konserwowanie „in situ” obiektów nie będących własnością muzeów i wiele innych.

W podsumowaniu obrad dr Franciszek Midura wysoko ocenił program i realizację parku etnograficznego Muzeum Wsi Lubelskiej, zaakceptował w imieniu Zespołu założenie budowy muzeum w Sierpcu, wyrażając jednocześnie podziękowanie doc. M. Pokropkowi za wypracowanie rzeczowej i opartej na podstawach naukowych koncepcji tego skansenu, oraz zapowiedział, że następne posiedzenie Zespołu poświęcone będzie problemom organizacyjno-prawnym muzeów skansenowskich.

Mieczysław Kurzątkowski

WNIOSKI PRZYJĘTE NA MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI SKANSENOWSKIEJ W SANOKU

Zamieszczamy poniżej wnioski z obrad międzynarodowej konferencji skansenowskiej w Sanoku (zob. *Międzynarodowa konferencja skansenowska w Sanoku*, „Ochrona Zabytków”, nr 4, 1978) opracowane przez wyłonioną w czasie konferencji Komisję Wnioskową.

W dniu 30 maja 1978 r. na międzynarodowej konferencji skansenowskiej w Sanoku powołana została Komisja Wnioskowa w składzie: dr Franciszek Midura — wicedyrektor w Zarządzie Muzeów i Ochrony Zabytków, dr Jerzy Czajkowski — dyrektor Muzeum Budownictwa Ludowego

w Sanoku, dr inż. Michał Czajnik — główny specjalista ds. zabezpieczeń konserwatorskich, SGGW-AR w Warszawie, inż. arch. Wojciech Jankowski — Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie, mgr Mieczysław Kurzątkowski — wicedyrektor Muzeum Wsi Lubelskiej.

Komisja w powyższym składzie na posiedzeniu w dniu 7 listopada 1978 r. w Lublinie przedyskutowała materiały z międzynarodowej konferencji w Sanoku odbytej w dniu 27—30 maja 1978 r. z udziałem 130 przedstawicieli muzealnictwa skansenowskiego i konserwatorów, w tym też delegatów z muzeów skansenowskich z 10 państw (Austria, Czechosłowacja, Dania, Jugosławia, Mongolia, NRD, RFN, Rumunia, Węgry, ZSRR).

Wyrażając przekonanie i opinię wszystkich uczestników konferencji, Komisja stwierdza:

1. W ciągu minionych 20 lat nastąpił w Polsce silny rozwój muzeów na wolnym powietrzu (popularnie zwanych skansenami). Wynika to z potrzeb społecznych, o czym świadczy fakt, iż większość muzeów powstaje samorzutnie, często w wyniku starań działaczy społecznych. Rozwój naszych skansenów zgodny jest z ogólnosiwiatową tendencją ochrony dóbr kultury. Polskie osiągnięcia w organizacji tych muzeów są szczególnie wysoko cenione w skali międzynarodowej, do czego przyczynił się m. in. rozwój nowoczesnych metod konserwatorskich. W tej dziedzinie znajdujemy się na czele listy europejskiej.

2. Polskie muzea na wolnym powietrzu reprezentują różne formy organizacji skansenów, a mianowicie:

- duże muzea wsi o charakterze ponadregionalnym,
- małe muzea wsi o charakterze regionalnym,
- muzea specjalistyczne,
- muzea lokalne, *in situ*.

Obecnie możemy mówić o 34 czynnych lub przygotowujących się do otwarcia skansenów. Dalszych 29 muzeów znajduje się w fazie projektowania. Ze względu na szybki zanik budownictwa ludowego i małomiasteczkowego w terenie należy dołożyć wszelkich starań, aby projektowane muzea weszły w stadium realizacji. Dotyczy to szczególnie takich miejscowości, jak: Wolin, Lubiąż k. Wrocławia, Sieradz, Radom, Sierpc i Styrzyniec k. Białej Podlaskiej. Rejony tych miast stanowią duże białe plamy w sieci muzeów skansenowskich.

3. Komisja uważa, że siatka muzeów na wolnym powietrzu w naszym kraju, istniejących i projektowanych, jest wystarczająco gęsta, aby móc zabezpieczyć w nich wystarczającą ilość typowych i zabytkowych

obiektów. W związku z tym postuluje się uwarunkować powoływanie nowych muzeów wyłącznie decyzją MKiS. Decyzja taka powinna być wydana w oparciu o:

- przedstawioną na piśmie koncepcję,
- etnograficzne rozeznanie zachowania budownictwa ludowego w terenie,
- opinię wojewódzkiego konserwatora o możliwościach zorganizowania pracowni konserwatorsko-ciesielskiej i proponowanej metodzie wykonawstwa,
- opinię Zespołu Doradczego ds. Muzeów Skansenowskich.

Komisja zwraca uwagę, że od momentu nowego podziału administracyjnego kraju widoczne są tendencje do powoływania muzeów skansenowskich wojewódzkich bez względu na to, czy jest to zgodne z uwarunkowaniami etnograficznymi, czy też nie. Tego rodzaju tendencje są nielogiczne i utrudniają działalność muzeów wcześniej zaprogramowanych. Jednocześnie Komisja uważa, że powinno się dążyć do szerszego propagowania i organizowania lokalnych muzeów *in situ*, pozostających pod opieką muzeów regionalnych i okręgowych.

4. Komisja proponuje, aby zgodnie z potrzebami społecznymi określić cele powoływania i istnienia muzeów na wolnym powietrzu w duchu nowoczesnym, zgodnie z zasadami wynikającymi z ustawy *O ochronie dóbr kultury i o muzeach* z dnia 15.II.1962 r. *"Muzeum na wolnym powietrzu jest placówką naukowo-dydaktyczno-wychowawczą organizowaną celowo z typowych i zabytkowych obiektów tradycyjnego budownictwa oraz innych zabytków związanych z kulturą ludową wiejską i małomiasteczkową przenoszonych na określone miejsce lub pozostawionych i zabezpieczonych na miejscu"*.

Powoływanie i istnienie muzeów na wolnym powietrzu uwarunkowane jest przede wszystkim potrzebami ideowo-społecznymi, mającymi na celu wychowywanie społeczeństwa w duchu szacunku dla tradycji narodowych i regionalnych oraz potrzebami naukowymi i dydaktycznymi.

Muzeum na wolnym powietrzu spełnia swe zadanie poprzez ekspozycje typowych i zabytkowych obiektów budownictwa tradycyjnego z wyposażonymi wnętrzami, obrazującymi różne fazy i cechy rozwoju kultury w powiązaniu z gospodarką, tradycyjnym rzemiosłem i ludowym przemysłem. Muzeum obrazując przemiany kultu-

rowe nie ogranicza się w swej działalności jedynie do czasów minionych.

Komisja zwraca uwagę na duże możliwości muzeów skansenowskich w zakresie tworzenia warunków do wypoczynku i rekreacji, zarówno fizycznej, jak i psychicznej.

5. Komisja uważa, że formy i metody działania muzeów na wolnym powietrzu wywoływane są przez specyficzne cechy każdego muzeum. Za podstawowe formy uznaje się:

- generalną ekspozycję architektoniczną ze statycznymi ekspozycjami wewnątrz mieszkalnych i gospodarczych,
- ekspozycje statyczne i czynne warsztaty oraz ludowe urządzenia przemysłowe,
- uprawę ogrodów, poletek między obiektami i pól wydzielonych poza strefę zabudowy oraz różnego rodzaju drzew i krzewów wiążących się z krajobrazem i gospodarką,
- hodowlę zwierząt domowych w ograniczonym zakresie,
- organizację imprez folklorystycznych, dla których muzeum jest naturalnym tłem,
- produkcję pamiątkarską i inną, ale leżącą w programie działania muzeów na wolnym powietrzu,
- dopuszcza się wykorzystywanie niektórych obiektów do innych celów niż ekspozycyjne.

6. Ze względu na nierównomierną jakość wykonawstwa konserwatorskiego oraz ekspozycji postuluje się wzmocnić opiekę merytoryczną i konserwatorską ze strony MKiS oraz Zespołu Doradczego ds. Muzeów Skansenowskich.

7. Skanseny polskie są traktowane na równi z innymi muzeami. Ich specyfika różni się jednak w sposób zdecydowany od muzeów galeryjnych, w związku z czym wymagane są nieco odmienne zasady prawne regulujące działalność skansenów. Dotyczy to niektórych form finansowania, wynagradzania specjalistów-rzemieślników, zastosowania niektórych przepisów z prawa budowlanego i odwrotnie — znieśienia w stosunku do skansenów niektórych wymogów inwestycyjno-budowlanych.

8. W związku z szybkim zanikaniem budownictwa ludowego w terenie należy zdecydowanie przyspieszyć organizację i budowę skansenów. Wiąże się to z zaopatrzeniem ich w potrzebny sprzęt mechaniczny i przydział materiałów budowlanych.

KONSERWACJA ZBIORÓW MUZEUM NARODOWEGO WE WROCŁAWIU W LATACH 1948 — 1978 — WYSTAWA

Z okazji trzydziestolecia swego istnienia Muzeum Narodowe we Wrocławiu zorganizowało w dniach od 23 listopada 1978 r. do 15 lutego 1979 r. wystawę pt. „Konservacja zbiorów Muzeum Narodowego we Wrocławiu w latach 1948—1978”, która miała na celu zarówno ukazanie dorobku muzealnych pracowni konserwatorskich, jak też popularyzację zagadnień związanych z ochroną zabytków w ogóle.

W czasie trzydziestoletniej działalności Muzeum Narodowego we Wrocławiu powołane zostały trzy pracownie: Pracownia Konserwacji Malarstwa i Rzeźby, Pracownia Konserwacji Tkanin oraz Pracownia

Konserwacji Metali. W pracowniach tych poddano zabiegom konserwatorskim około 1500 zabytków malarstwa i rzeźby, około 4000 eksponatów z metalu (militaria, numizmaty, rzemiosła artystyczne) oraz około 800 zabytkowych tkanin. Ze względów technicznych, na wystawie ograniczono się do zaprezentowania jedynie przykładowo wybranych eksponatów z poszczególnych działów Muzeum — 52 obrazów, 19 rzeźb, 8 przedmiotów z rzemiosła artystycznego i militariów oraz 8 zabytków sztuki ludowej, które ukazują przy tym ciekawsze problemy konserwatorskie. Przy wyborze eksponatów uwzględniono także chronologię wykonywania prac i wszystkich dzia-

lających w tym okresie wykonawców. Zabytkom towarzyszyły na wystawie materiały ilustracyjne i teksty objaśniające postępowanie konserwatorskie. Przy bardziej złożonych problemach tok badań wstępnych oraz poszczególne etapy pracy prześledzić można było na zdjęciach rentgenowskich, a także w promieniach podczerwonych i ultrafiolecie. Zabiegi związane z usuwaniem przemalowań ilustrowano barwnymi przezrociami o formacie 6×9 i 9×12 oraz rysunkową dokumentacją stratygraficzną. Wszystkie rodzaje zdjęć i przezrocza wykonane zostały w wyspecjalizowanej w tym zakresie muzealnej Pracowni Fotograficznej.